

Председнички посао у Америци није био нарочито захвалан ни у срећнијим временима. Председник Линдон Џонсон, чија је непопуларност омогућила повратак већ више пута отписаног Ричарда Никсона, изјавио је једном приликом да је бити председник исто што и бити магарац усред олује праћене градом. "Не преостаје ти ништа друго него да трпиш ударце", рекао је Џонсон. У тренутку када се размере дар-мара који Џорџ Буш оставља иза себе тек сагледавају, многи постављају питање ко у овом тренутку, при здравој памети, уопште и жели да буде председник САД. Његов наследник мораће да се ухвати у коштац са два ратна попришта и Ал Каидом која и даље пролива много крви својих добровољаца и недужних цивила, мораће да заустави развој и ширење нуклеарног оружја, обузда амбиције Русије, допринесе глобалној борби против климатских промена и обезбеди просперитет и економски опоравак.

Има неке мрачне, вагнеровске симболике у томе што су и почетак и крај владавине Џорџа Буша обележени великим праском. Први га је након напада 11. септембра учинио једним од најпопуларнијих председника у новијој америчкој историји. Док се згариште на месту на коме су некада стајале куле близнакиње Светског трговинског центра још пушило, многи Американци у председнику су видели америчког Черчила, или инкарнацију Харија Трумана, а светски лидери похитали су да му пружи подршку у борби против тероризма. Последњи прасак такође се догодио на доњем Менхетну, на Вол стриту, и испраћа га као једног од најкужнијих председника, док светски лидери мрко упиру прсте и погледе на америчку администрацију која је омогућила финансијским моћницима да за велику надокнаду финансијски систем доведу до ивице понора, а непријатељи Америке ликују. Ирански председник Махмуд Ахмединеџад позвао је своје сународнике да слушају тресак суноврата светске силе.

Бил Клинтон је оба своја мандата завршио са подршком од близу 70 одсто. Мање од месец дана до председничких избора, испод 20 одсто Американаца сматра да је земља на добром путу, поверење у Буша нема ни 30 одсто грађана, а његова се популарност постојано топи већ четрдесет месеци узастопно, колико траје његов други мандат, током којег су многи рачуни дошли на наплату. Ниже од овога пао је пре њега још само Никсон, који је био приморан и да поднесе оставку.

ЦЕНА АРОГАНЦИЈЕ: За преко 70 одсто грађана Буш у историју одлази као председник који је земљу увукао у два ризична рата, који су однели преко 4000 америчких жртава и за који САД издвајају више од 20 милијарди долара месечно. Остаће упамћен и по ароганцији с којом је кренуо у поход на Ирак, верујући да ће свргавањем Садама Хусеина свет и Ирак заувек ослободити једне тираније а Блиском истоку донети демократију, мир и благостање, по цену традиционалног трансатлантског савезништва. Оне европске државе које на том путу нису биле спремне да га прате, његов бивши министар одбране Доналд Рамсфелд подругљиво је назвао "старом Европом". Једна од првих ствари коју је урадио као председник била је да смањи порез и уведе пореске олакшице за исте оне финансијске моћнике који су свет гурнули на руб финансијске провалије, а чиме је буџет лишио суме од око 1300 милијарди долара. За то време, средња класа је додатно осиромашила, сваки шести Американац нема здравствено осигурање, док јаз између богатих и сиромашних није био дубљи још од двадесетих година прошлог века, времена најбруталнијег капитализма. У Картерово, па и Реганово

време директори великих компанија зарађивали су тридесетак пута више од својих радника. Данас је њихова плата безмало 350 пута већа него плата просечног радника. Буш ће код куће остати упамћен и као председник који је дувао у рођенданске свећице у Аризони на имању Џона Мекејна у тренутку када је ураган Катрина пустошио Њу Орлеансом и Луизијаном. Као председник који је увео праксу прислушкивања без судског налога, али и тортуру, и који у својеврсном гулагу на Куби у Гвантанаму држи заточенике од којих многи још нису чули оптужницу, док је истовремено правосудни систем користио у политичке сврхе.

НИЈЕ СВЕЈЕДНО: Буш иза себе оставља Америку чији су и углед и утицај ослабили у свету. Руски војни маневар у Јужној Осетији, сагласни су аналитичари, био је заснован на убеђености Кремља да одлазећи председник неће имати ни снаге ни инструмената да спречи отцепљење грузијске покрајине. Док ирански и венецуелански председници отворено ликују, Северна Кореја одлучила је да поново покрене своје нуклеарне програме, таман када се чинило да је учињен знатан напредак у ослобађању Пјонгјанга од замисли да производи нуклеарно оружје. Власти у Северној Кореји немају разлога да журе у испуњавању својих обавеза прижељкујући повољнији аранжман са Бушовим наследником. На сличан начин, мировни процес на Блиском истоку је такорећи парализован. Злураде примедбе чују се и од проверених савезника. И француски председник Никола Саркози и немачка канцеларка Ангела Меркел сложено су оценили да је Бушов турбо-капитализам и крах на америчком тржишту некретнина и хипотекарних кредита на путу да цео финансијски систем повуче са собом у пропаст, што је челницима Европске уније у којој влада крхка политичка унија, на врат натоварио још један тежак изазов. Немачки министар финансија Пер Штеинбрук недавно је предвидео да ће "САД изгубити статус финансијске суперсиле".

Због тога свет са незапамћеном пажњом прати смену у Белој кући. Британски "Економист" покренуо је на својој интернет страници глобално гласање за двојицу америчких председничких кандидата. Већ сада је јасно да би огромна већина оних који на овим изборима имају само виртуално право гласа у Белој кући радије видела демократског кандидата Барака Обаму, чије су политичке акције поприлично скочиле од када су оне на Вол стриту пале.

Џорџ Буш није радиоактиван само на међународном плану. Републикански кандидат Џон Мекејн чини све да Буша, коме још није опростио ниске ударце током борбе за републиканску номинацију 2000. године, држи подаље од своје кампање. Буш се републиканцима на конвенцији обратио преко видео-линка, а Мекејн је председника током говора којим је прихватио номинацију поменуо само једном, и то не чак ни именом. Мекејн је током кампање неколико пута изјавио да је "у Америци горе него пре четири године", а недавно је у делу Њу Орлеанса који је највише страдао од урагана Катрине одговор власти на катастрофу назвао "срамним".

Док Мекејн панично са себе покушава да збаци све окове и терете Бушовог наслеђа, Обамин табор све чини да сенатора из Аризоне што чвршће повеже са председником Бушом, плашећи народ слоганом да ће гласањем за Мекејна "Бушу подарити и трећи мандат". У недељама пред коначан обрачун на биралиштима, Мекејн мора да се пита да

ли ће га Буш победити и други пут, као и пре осам година.

ФАКТОР ЧЕЈНИ: У последње четири деценије републиканци су владали из Беле куће 28 година, најчешће уз подршку из оба представничка дома. Када је Буш пре четири године освојио други мандат, његови неоконзервативни обожаваоци, под будним оком Бушовог шефа кабинета Карла Рова, ликовали су у убеђењу да ће "републиканска хегемонија" трајати годинама, можда и деценијама. Све док су Буш и републиканци побеђивали, макар та победа била и тесна, визија Карла Рова о "трајној већини" деловала је као визија генија за тактику. Но, она се заснивала на две илузије – да ће ера републиканаца трајати вечно и да је закулисна политика којом је та већина одржавана у животу, важнија од добре владавине. Прва од ових илузија противна је историјским законима. Друга се распршила у Ираку и на Вол стриту, а удавила у Њу Орелансу. "Из грешака се мора учити", завапио је конзервативни колумниста Дејвид Брукс, "али су републиканци одбили да учине и најмањи покушај". Јавал Левин, бивши Бушов сарадник, каже да је републиканце захватио замор. "Конзервативна фабрика идеја обуставила је производњу. То ће вам сви рећи, али нико не уме да вам каже шта треба учинити", изјавио је Левин за часопис "Њујоркер".

"Велика стара партија", како републиканску странку називају у Америци, није била у јаднијем стању у последњих неколико деценија. Идеолошки подељена и у збуњеној потрази за новим идентитетом и неким ко ће јој улили дух регановског самопоуздања, сада се на изборима за упражњена места у представничком дому суочава са дебаклом. На почетку успона републиканаца различите идеолошке фракције на окупу су држале само снажна визија и харизма председника Регана. Мекејн се помогао републиканског кормила у зао час, и принуђен је да се са историјским плимама и осекама носи уз сазнање да му се друга прилика као ова неће поново пружити, али и да га снажне подводне струје Бушових осам година неће повући на дно.

Но, Буш није био сам у овом суноврату. Његово председниковање имало је и тамнију страну, оличену у потпредседнику Дику Чејнију, чија се склоност ка закулисним радњама и тајновитости граничила са паранојом, док је Буша додатно удаљила од реалности. Џон Нанс Гарнер, познатији као "Кактус Џо", који је био потпредседник САД од 1933. до 1941, рекао је да "посао потпредседника не вреди ни кофе пуне млаке бљувотине". Чејни се потрудио да овакво виђење распореда снага једном за свагда буде оповргнуто. Судећи по бројним сведочанствима и књигама које обелодањују моћ коју је током ових осам година пригрлио за себе и какву није уживао ниједан његов претходник, историја је потпредседнику већ почела да суди. У тренутку када је Врховни суд САД Бушу доделио победу након спорног бројања гласова на Флориди, Буш се обратио нацији са поруком да је он ту да спаја, а не да раздваја. Истовремено, Чејни је, међутим, имао друге планове. Окупивши групу утицајних републиканаца, будући потпредседник открио је своју визију владања из Беле куће: "Тражићемо сукобе на сваком фронту... Нова администрација поделиће Америку на црвене (републиканце) и на плаве (демократе), а нације на оне које су уз нас и оне које су против нас."

Историја добрим председницима суди по ономе што су урадили, а лошим по времену потребном да се уклоне све рђаве последице. За распремање нереди који је Буш

Дуга сенка Џорџа Буша

Пише: Душка Анастасијевић
четвртак, 09 октобар 2008 21:39

оставио иза себе биће потребно неколико мандата.